

The scientific heritage

№ 47
Vol 7

2020

No 47 (2020)

P.7

The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields. Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month. Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal. Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian

Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com

CONTENT

ECONOMIC SCIENCES

Konopleva I., Konopleva V. IMPROVING BUSINESS DEVELOPMENT EFFICIENCY BY AUTOMATING CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT.....	3
Lyskova I. N.I. KAREEV AND I.I. YANZHUL ABOUT THE ESSENCE OF SELF-MANAGEMENT	9
Mashevskaya A. ANALYSIS AND CHARACTERISTICS OF THE AVERAGE WAGES	14
Nizamzade T. CONSOLIDATION OF AGRICULTURAL LAND IN AZERBAIJAN ON THE EXAMPLE OF EUROPEAN COUNTRIES.....	23
Paksyutkin S. MANAGEMENT OF MARKETING COMMUNICATION TOOLS ON THE EXAMPLE OF ADVERTISING MANAGEMENT.....	30
Polova O. MAIN PROSPECTIVE DIRECTIONS OF IMPROVING THE BANK'S CREDIT PORTFOLIO MANAGEMENT	32
Martseniuk O., Ruda O. ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF FUNCTIONING OF THE STOCK MARKET OF UKRAINE.....	41
Titov D. CHARACTERISTICS OF ENTREPRENEURSHIP AND FEATURES OF ITS DEVELOPMENT IN RURAL AREAS..	53
Daurowa N., Tlekhurai-Berzegova L., Buller E., Vodozhdokova Z. FINANCIAL LITERACY OF THE POPULATION PROBLEMS AND PROSPECTS.....	57
Daurowa N., Tlekhurai-Berzegova L., Buller E., Vodozhdokova Z. PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY IN THE REPUBLIC OF ADYGEA ..	60
Podolianchuk O., Tomashuk I. FORMATION OF FINANCIAL RESULTS OF ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF VINNITSA REGION.....	63
Tomchuk O. METHODOLOGY OF OPERATING COSTS ANALYSIS IN AGRIBUSINESS AND DIRECTIONS OF ITS IMPROVEMENT	74
Troian V. FEATURES OF STAKEHOLDER INTERACTION MANAGEMENT IN CONSTRUCTION COMPANIES IN THE BRAND MANAGEMENT SYSTEM	86
Feniak L. PROBLEMS OF EQUIVALENCE OF INTER-INDUSTRY EXCHANGE IN AGRICULTURAL INDUSTRY OF UKRAINE	89
Khaietska O. TOOLS OF FINANCIAL PLANNING AT THE ENTERPRISE	97
Yaremchuk N. GRAIN SUBCOMPLEX: PROBLEMS AND DEVELOPMENT PROSPECTS	106

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО РОЗВИТКУ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Тітов Д.В.

*аспірант, асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Вінницький національний аграрний університет*

CHARACTERISTICS OF ENTREPRENEURSHIP AND FEATURES OF ITS DEVELOPMENT IN RURAL AREAS

Titov D.

*postgraduate student, assistant of the department of finance,
banking and insurance,
Vinnytsia National Agrarian University*

Анотація

Стаття присвячена характеристиці реалізації підприємницького потенціалу в сільській місцевості та основним особливостям, котрі даний потенціал визначають. Досліджено сутність поняття «підприємництво» та визначено основні принципи на яких ґрунтується підприємницька діяльність. Проаналізовано основні особливості здійснення підприємництва в сільській місцевості. Дано рекомендації щодо першочергових заходів ефективного підтримки та перспектив розвитку підприємництва на регіональному рівні. Дане наукове дослідження слугує, як практичним так і теоретичним прикладом формування сприятливого підприємницького клімату в сільській місцевості та дає змогу усвідомити сильні слабкі сторони підприємницького потенціалу сільських територій.

Abstract

The article is devoted to the characteristics of the realization of entrepreneurial potential in rural areas and the main features that determine this potential. The essence of the concept of "entrepreneurship" is studied and the basic principles on which entrepreneurial activity is based are determined. The main features of entrepreneurship in rural areas are analyzed. Recommendations are given for priority measures of effective support and prospects for business development at the regional level. This research serves as both a practical and theoretical example of the formation of a favorable business climate in rural areas and allows us to understand the strengths and weaknesses of the entrepreneurial potential of rural areas.

Ключові слова: підприємництво, підприємницький потенціал, сільські території, сільське підприємництво, малі та середні підприємства, фермерське господарство, децентралізація, місцеве самоврядування.

Key words: entrepreneurship, entrepreneurial potential, rural areas, rural entrepreneurship, small and medium enterprises, farming, decentralization, local self-government.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, коли в регіонах існують ряд економічних та соціальних проблем, стає необхідним пошук шляхів для їх подолання. Одним із таких шляхів є розвиток підприємництва в сільській місцевості, адже саме воно допомагає стабілізувати економіку, виступає джерелом забезпечення соціального захисту, робить вагомий внесок у зменшення соціальної напруги і розвиток ринкових відносин. У порівнянні з провідними країнами світу розвиток підприємництва на сільських територіях в Україні характеризується тим що існує конфлікт інтересів підприємців і представників державних інститутів, що значно перешкоджає розвитку сприятливого середовища для налагодження підприємницьких відносин. Тому важливим є пошук шляхів вирішення даних проблем.

Метою статті є дослідження особливостей та основних характеристик розвитку підприємництва на сільських територіях в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільські території є важливою ланкою для створення міцної економіки, адже, як показує світовий досвід, саме на даних територіях виробляється значна частина ВВП в будь-якій державі, оскільки дані

території спеціалізуються на таких видах діяльності, котрі неможливі реалізувати в місті, особливо це стосується сільського господарства. Проте, як ми бачимо Україна дещо відстає від основних світових тенденцій і її підтримка розвитку підприємництва на сільських територіях є значно меншою ніж це необхідно. Але перед тим, як заглибитись в особливості розвитку підприємництва, слід для початку дати характеристику поняттю «підприємництво» та розібратися чим воно являється.

Відтак першим на що ми звернемо увагу це те, що вперше наукове поняття «підприємництво» було запропоноване Р. Кантільоном у XVIII ст. Він розглядав підприємництво як особливу економічну функцію, а ризик вважав основною його характеристикою, при цьому підприємцями він вважав людей з нефіксованими прибутками, а дохід підприємця при цьому являвся платою за ризик [1].

Щодо трактування поняття «підприємництво» сучасних нормативно - правових актах, то в Господарському кодексу України, а саме в статті 42 визначається, що підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами

господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [5].

Приблизно такого ж визначення і притримується Закон України «Про підприємництво», в ньому визначають підприємництво, як безпосередню, самостійну, систематичну, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством [4].

Отже, ми бачимо із даних визначень, що підприємництво здійснюється виключно на власний розсуд підприємця з метою отримання прибутку, но при цьому супроводжується ризиками, які притаманні подібному виду діяльності. При цьому підприємництво в своїй діяльності дотримується певних принципів, які також зазначені в Законі України «Про підприємництво» і до них відносять наступні принципи:

- вільний вибір видів діяльності, який передбачає, що підприємець в праві вільно обрати вид діяльності котрим він бажає зайнятися і в якому він бачить фінансові перспективи;
- залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;
- самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів виробленої продукції, встановлення цін відповідно до законодавства;
- вільний найм працівників;
- залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших видів ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;
- вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством;
- самостійне здійснення підприємцем - юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валової виручки на свій розсуд [4].

Таким чином, ми бачимо, що законодавчо передбачено певні права і свободи для підприємців, проте реалізація підприємницької діяльності в сільській місцевості відбувається під впливом специфічних особливостей котрі визначають підприємницький потенціал. Ці особливості створюють, як перспективи, так і загрози для розвитку підприємств.

Відтак, розглядаючи особливості розвитку підприємництва в сільській місцевості, перше на що слід звернути увагу, так це на наявність працездатного населення на даних територіях. Сьогодні в Україні складається така ситуація, що більша частина працездатних сільських жителів переїжджають з метою працевлаштування за кордон, або в місто.

Це спричинено якраз тим, що відсутність підприємств в сільських районах спричиняє вилучену

міграцію та створюють диспропорцію в економічному розвитку регіонів. Тому слід звернути увагу, що необхідно підвищувати роль підприємництва в даних регіонах та підтримувати їх фінансово і законодавчо, створювати сприятливі умови для налагодження підприємницького клімату.

Наступною особливістю підприємництва є природні переваги сільських територій, які уособлюють специфічні характеристики певних територій із притаманними тільки їм суспільними благами, які формують сприятливі економічні, соціальні та просторові умови і середовище для розвитку сільського підприємництва, проживання й нормальної життєдіяльності населення. Використання зазначених можливостей стимулює розвиток рекреаційно туристичного підприємництва, зокрема сільського зеленого туризму, що є запорукою підвищення рівня добробуту селян, їх зайнятості та самозайнятості [2].

Також до особливостей розвитку підприємництва відносять неоднорідність розвитку сільських районів в межах однієї країни. Частина цієї неоднорідності відображає зміни в локальних характеристиках сільських регіонів у межах їх національних, а інші пов'язані з національними та регіональними відмінностями та наслідками для перспектив розвитку сільського господарства. Для периферійних сільських районів характерна віддаленість від основних ринків, депопуляція, інфраструктурні недоліки висока залежність від наземної діяльності. Навпаки, доступні або більш центральні сільські райони, як правило, мають більшу щільність населення, більш близьке розташування до ринків, менша залежність від сільського господарства і більш диверсифіковану економічну базу.

Як наслідок, міські та сільські протиставлення не завжди показують, що сільські райони стають у непридатність порівняно зі своїми міськими колегами, що стосується підприємництва. Дійсно, існують великі відмінності в економічних показниках між сільськими і міськими районами, проте як показує європейський досвід, сьогодні саме в сільських районах найвищий рівень створення робочих місць, це спричинене більш розмірним способом життя, кращою екологією, швидшою можливістю добиратися з дому до роботи та затрати на життя громадян в сільській місцевості є значно меншими. Тому, якщо брати до уваги даний досвід, то можна побачити, що для сільських районів існують перспективи і в Україні, головне це створити можливість для налагодження підприємницької діяльності і забезпечити людей базовою соціальною інфраструктурою (школи, дитячі садки, поліклініки, бібліотеки і т.д.).

На підприємницьку ефективність регіону та його здатність до змін також впливає структура його діючих підприємств. Розмір підприємств визначає, які витрати та доходи воно буде нести, а також наскільки воно буде конкурентоспроможним в порівнянні з великими підприємствами чи фірмами. Підприємства у сільській місцевості, як правило, менші ніж їхні міські колеги, з більшою част-

кою мікро- та одноосібних підприємств, що говорять про те, що вони можуть задовольнити свої потреби за рахунок власних внутрішніх ресурсів. Невеликий середній розмір фірми в поєднанні з їх розподілом та віддаленістю, робить послуги з підтримки бізнесу сільським фірмам складнішими та потенційно дорожчими, ніж у містах. Крім того, мікропідприємства, які знаходяться віддалено від міст є важкодоступною групою з боку зовнішніх інвесторів, їм складніше залучити інвестиції, а обсяг власних коштів є зазвичай недостатнім для здійснення повноцінної діяльності, через що таким підприємствам тяжко вийти на вищий рівень та освоювати нові ринки збуту.

Ще однією особливістю, яка визначає сільське підприємництво є галузева розгалуженість, а точніше її відсутність, якщо ми говоримо про саме українські села. Традиційно галузеві відмінності існують в економічній структурі міських та сільських територій, які мають потенційні наслідки для розвитку підприємництва. В Україні, в умовах зрілої ринкової економіки, галузевий аспект сільського підприємництва протягом останніх років дещо змінився в кращу сторону і почав поступово розвиватися. Чудовим прикладом галузевої розгалуженості в підприємстві є сільська економіка США в основі якої сьогодні лежить диференційована структура, яка передбачає різноманітні поєднання виробничих та сільськогосподарських послуг, відпочинку (туризму) та несільськогосподарських заходів. Традиційні ж галузі промисловості, такі як землеробство та видобуток, вже не є основними джерелами зайнятості, оскільки нова економічна діяльність показала чудову тенденцію по створенню більшого обсягу нових робочих місць. У той же час, сільських районах Україна, відсутність економічної диверсифікації може спричинити залежність від одного сільськогосподарського чи виробничого підприємства. При цьому якщо виникають, якісь кризові явища, що спричиняють перешкоди в ефективному функціонуванні однієї галузі, то це може призвести до втрати робочих місць для жителів всього населеного пункту. Також не слід забувати, що при галузевій розгалуженості зростають потреби в найманих робітниках, оскільки людські ресурси в селах є обмежені, а від так із зростанням попиту на працівників, зростатиме і пропонована ним заробітна плата. Диверсифікація сільських фермерських господарств в сучасних реаліях українського ринку, може набувати найрізноманітніших форм, а саме: роздрібна торгівля (фермерські (органічні) магазини, ремісничі центри, обробка продуктів харчування); туризм та відпочинком (зелений туризм, відпочинок на свіжому повітрі, відпочинок біля водойм, спілкування з тваринами); послуги (сільськогосподарські, несільськогосподарський та промислові). Диверсифікація пропонує значні можливості для покращення економічної життєздатності сільської економіки в цілому. У той же час диверсифікація не є універсальною панацеєю, і при її реалізації фермери часто стикаються з рядом інших проблем. Крім того, на можливість вигідної диверсифікації впливає місце розташування, одним

із ключових факторів є доступ до великих міських центрів.

Незважаючи на можливі структурні та галузеві зміни, сільське господарство залишається ключовим сектором у багатьох сільських економіках. Навіть там, де різко зменшився відсоток сільської робочої сили, зайнятої в сільському господарстві, сільське господарство продовжує мати важливий вплив на сільську економіку. Продуктивна сільськогосподарська база створює для села основний обсяг продукції, яка реалізується на міських та закордонних ринках, що і дає змогу наповнювати сільські бюджети. У той же час, зменшення підтримки сільського господарства у поєднанні зі зміною тенденцій на ринку посилює тиск на фермерів. Оскільки фермери стикаються з більшим рівнем ринкової конкуренції, а підтримка сільського господарства зменшується, фермери змушені самостійно шукати нові можливості для бізнесу, а це в свою чергу значно сповільнює розвиток сільського господарства в порівнянні з тим, якщо б воно ефективно підтримувалося на рівні держави.

Останньою особливістю, яка визначає розвиток підприємництва в сільській місцевості є інноваційні показники. Інновації лежать в основі здатності сільських районів конкурувати на одному рівні з міськими районами. Підприємці мають відігравати ключову роль у сприянні конкурентоспроможності регіону, створюючи нові продукти та послуги, виводячи їх на ринок і бути на крок попереду від своїх конкурентів. Як наслідок, ефективність впровадження інновацій в сільських регіонах стає критично важливою для їх подальшого розвитку. Для сільської місцевості дилемою є те, що вони значно відстають з точки зору інноваційного розвитку. У віддалених сільських районах, де прийняття та інтенсивність використання комп'ютерних технологій є відносно низькою, жодне підприємство не здатне виробляти і реалізовувати свою продукцію на тому ж рівні, що і підприємства котрі активно впроваджують інновації. Хоча ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) потенційно є одним із способів того, як сільський бізнес може подолати деякі недоліки щодо віддалення від основних ринків та джерел постачання, дані міжнародних досліджень свідчать про те, що сільський бізнес, як правило, відстає від своїх міських колег у використанні ІКТ в будь-якій країні світу. Наприклад, у європейському міжнародному дослідженні використання ІКТ було показано, що основними бар'єрами для подальшого використання ІКТ були брак часу на навчання та безпосереднє використання ІКТ, відсутність відповідних особистих навичок та вартість обладнання. Хоча швидке спілкування через Інтернет та інші форми телекомунікацій можуть представляти собою нову «промислову революцію», припускається, що зміни, внесені появою Інтернету, надають змішане благо для сільської місцевості. У зв'язку з цим, існують припущення, що багато змін у новій економіці, заснованій на інформації, напевно не принесуть користі сільській місцевості на практиці, оскільки робочій

силі не вистачає багатьох основних навичок, необхідних для їх використання. Проте, з плином часу і зміною поколінь, яка вже сьогодні розпочалася, сільське населення в повному обсязі зможе освоїти новітні технології і застосувати їх в підприємстві.

З огляду на розглянуті особливості підприємництва в сільській місцевості, можна сказати, що підприємницький потенціал сільських територій має своє місце і може бути реалізований, хоча конкурентоспроможність сільських підприємств є значно нижчою ніж у міських.

В загальному, підприємницький потенціал сільських територій можна визначити як здатність та можливість членів домогосподарств і суб'єктів господарювання сільських територій до виробництва продукції, надання послуг на засадах адекватної ринковим умовам підприємницької поведінки, орієнтованої на отримання прибутку на основі використання природно-ресурсних, економічних і соціальних факторів. У сільській місцевості розвиток підприємництва має специфічні особливості, зумовлені історично закріпленими звичаями, традиціями, менталітетом. Підприємницький потенціал сільських територій значною мірою реалізується через малі форми господарювання, яким притаманні основні риси підприємництва – ініціативність, самостійність, новаторство, високий ризик. Серед них розрізняють форми підприємницького типу (фермерські господарства, приватні підприємці, виробничі кооперативи) та форми господарського типу (особисті селянські господарства, обслуговуючі та садово-городні кооперативи тощо) [3].

Таким чином, можна надати наступні рекомендації щодо першочергових заходів ефективної підтримки та перспектив розвитку підприємництва на регіональному рівні:

- поліпшення умов проживання і створення благ для сільського населення, аби вони могли реалізувати свій потенціал не переїжджаючи в місто, або за кордон;
- формування сприятливого підприємницького клімату та дотримання чинного законодавства;
- розроблення органами місцевого самоврядування сільських громад стратегій розвитку підприємництва згідно потенціалу, котрий притаманний місцевості в якій така стратегія реалізується;
- підтримка інноваційної обізнаності сільських жителів;

– запровадження ефективного фінансового механізму підтримки малих та середніх підприємств з сільських бюджетів.

Висновки. Підводячи підсумок слід сказати, що підприємництво завжди було і буде основною можливістю для формування міцної економіки, воно існує як на рівні села у вигляді особистих фермерських господарств, малих та середніх підприємств, так і на рівні держави у вигляді великих корпорацій. Саме підприємництво слугує платформою для реалізації винахідливості, ідей, креативності та мрій сотень тисяч громадян, воно забезпечує мільйонам громадян робочі місця. Саме тому, надважливим є недопущення втрати підприємницького потенціалу саме на селі. Адже, якщо на рівні міста цьому приділяється достатньо уваги, то подолання проблем відсутності підприємств в сільській місцевості чи їх неефективному функціонуванню, уваги приділяється значно менше. Звичайно відразу реалізувати увесь наявний підприємницький потенціал села неможливо, і тут звичайно вагому роль відіграє відсутність міцної економіки, як такої загалом, але певні кроки щодо покращення підприємницького клімату слід вже розпочати здійснювати, особливо враховуючи той факт, що саме зараз відбувається реформа децентралізації і багато сіл об'єднуються в одну громаду і формується спільний бюджет, якого вже може бути достатньо для підтримки і розвитку малих і середніх підприємств.

Список літератури

1. Балановська Т.І., Гоголя О.П. Розвиток сільського підприємництва в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 21. С. 230-235.
2. Балановська Т. І., Розвиток підприємництва на сільських територіях: можливості та загрози. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 28. С. 51-59.
3. Крупа В. Р., Крупа О. М. Реалізація підприємницького потенціалу сільських територій: сучасні умови та перспективи. Ефективна економіка. 2018. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6417>
4. Законом України про підприємництво від 07.02.1991 № 698-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12>
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Даурова Н.З.

канд.экон.наук, доцент, Адыгейский государственный университет

Глехурай-Берзегова Л.Т.

д-р.экон.наук, профессор, Адыгейский государственный университет

Бюллер Е.А.

канд.экон.наук, доцент, Адыгейский государственный университет

Водождокова З.А.

канд.экон.наук, доцент, Адыгейский государственный университет